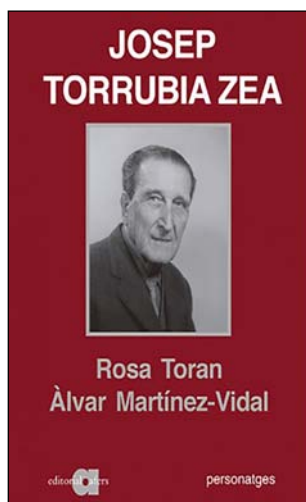

En els seus escrits, assajos i entrevistes, Tosquelles se'ns mostra com un convençut reformador de les convencions, inèrcies i pràctiques psiquiàtriques que no tenien fins aleshores en compte la persona amb les seves potencialitats més enllà de la malaltia. Descubrim algú que explora els límits, que es mou en el terreny de la subversió, que en fa una actitud vital, un convençut de la funció pública, crític amb els llasts del sistema psiquiàtric tradicional, treballador i escriptor inesgotable i extremadament prolix, però la productivitat del qual se sustenta en uns eixos i valors clars i coherents.

Juntament amb l'exili i les seves conseqüències, potser la polarització que ha viscut la psiquiatria al darrer segle (guerres fratricides entre els models d'arrel psicoanalítica i els biològics, científicitat mal entesa...), hagin estat factors determinants per a mantenir l'ombra una figura i uns plantejaments que mereixen veure la llum, amb una mirada que per a alguns significarà un descobriment i per a molts hauria de ser una inspiració sobre la que fonamentar iniciatives que en alguns aspectes potser reprenen algun fil que no hauria d'haver-se trencat.

Antoni Corominas Díaz

TORAN, Rosa; MARTÍNEZ-VIDAL, Àlvar. *El metge Josep Torrubia Zea. Lliurepensador, maçó i socialista.* Catarroja-Barcelona: Editorial Afers, 2021. 332 p. ISBN: 9788418618161.

Fins la publicació d'aquesta excel·lent biografia, Josep Torrubia Zea havia estat un personatge desconegut per a la historiografia de la medicina i també per a la memòria pública del nostre país. L'oblit de Torrubia no és un cas excepcional, tot i ser un personatge únic, perquè el franquisme va sembrar falsedat i oblit sobre el passat. Això no obstant, el llibre ens mostra com el nostre protagonista havia quedat en la memòria dels masovins, que encara el recorden com a metge en temps de república i guerra.

La recerca d'Àlvar Martínez-Vidal, autor de diversos treballs de caire acadèmic i divulgatiu sobre la labor humanitària desenvolupada a França, durant els primers anys de l'exili, pels metges republicans espanyols i, en

especial, pels catalans, el seu treball sobre l'Hospital Varsòvia i la coordinació del llibre *Medicina, exili i filantropia: l'Hospital Varsòvia de Tolosa de Llenguadoc, 1944-1950* (Afers, 2011), el van descobrir la figura de Josep Torrubia quan era director a l'Hospital Varsòvia de Tolosa de Llenguadoc. El seu treball va confluïr amb el de la historiadora Rosa Toran, responsable d'arxius i publicacions de l'Amical de Mauthausen, comissària d'exposicions i autora de nombrosos llibres i articles sobre la deportació republicana als camps nazis. Com a historiadora del Masnou contemporani, Toran havia descobert també la figura de Josep Torrubia, un metge decididament compromès amb la salut i el benestar dels seus veïns, fins que hagué de marxar a l'exili l'hivern de 1939.

Entre tots dos han escrit una biografia sòlida, erudita i rigorosa, però de lectura planera i agradable, al voltant d'un personatge irrepètible. Perquè, sota l'aparença d'un metge cordial i comprensiu per als veïns del Masnou, s'amagava un home que havia sigut, primer, aprenent de joier a Marsella i, després, mestre d'una escola racionalista al barri barceloní de Gràcia. Educat al si d'una família d'origen andalús, en un ambient lliurepensador i de profundes conviccions republicanes, estudià medicina amb vora quaranta anys, ja casat i pare de dos fills. Acceptat en les rengles de la maçoneria, va pertànyer a la lògia «Democràcia» de Barcelona amb el nom simbòlic de «Dharma», al temps que militava en formacions socialistes. Des de 1927 exercí la professió al Masnou, on esdevingué un metge estimat i ben reconegut pel poble i les autoritats municipals.

El seu ferm compromís amb la República i la seua participació amb iniciatives que maldaven pel desenvolupament social durant els anys republicans el van portar a l'exili el gener de 1939 amb la seva família i un nombrós grup de masnovins. De bell antuvi, cercaren refugi al camp, fent de pagesos, fins que l'ocupació de França pels nazis els abocà a comprometre's de nou en la lluita antifeixista, ara en els rengles de la Resistència. Després de l'alliberament, Josep Torrubia, "*commandant-médecin*" de les Forces Françaises de l'Intérieur, fundà a Tolosa de Llenguadoc un hospital per atendre, primer, els ferits de l'operació Reconquesta d'Espanya i, més tard, els refugiats espanyols. Era el cèlebre Hospital Varsòvia, que dirigí fins l'agost de 1946, quan dimití a causa de tensions internes i externes. Des d'aleshores, passà a col·laborar amb la Creu Roja Republicana Espanyola. Tot i ser amic personal de Joan Comorera, els conflictes aparellats a la Guerra Freda comportaren el seu

allunyament del PSUC, sense que això signifiqués la renúncia als ideals de justícia i llibertat que l'havien animat des de la seua joventut.

Dividit en quatre grans apartats, titulats respectivament “Orígens i formació”, “Metge al Masnou”, “Els anys de l'exili a França” i “La repressió i els seus llargs efectes”, el llibre s'articula al llarg de 25 capítols que segueixen la trajectòria personal, professional i militant de Josep Torrubia Zea, incloent-hi la repressió que va patir per part de la dictadura franquista: els informes municipals, la condemna per maçó, la depuració al Col·legi Oficial de Metges de Barcelona i el consell de guerra. Va precedir d'un pròleg de Jordi Guixé Corominas, director de l'EUROM (European Observatory of Memories) i autor de *L'Europa de Franco* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002) i *La República perseguida* (Publicacions de la Universitat de València, 2012).

Un dels aspectes més destacables de la recerca feta per Rosa Toran i Àlvar Martínez-Vidal és la combinació de fonts d'arxiu de molt variada procedència (els Archives Départementales de l'Haute-Garonne, els Archives Nationales de France, l'Arxiu Nacional de Catalunya, la Biblioteca del Pavelló de la República, la Biblioteca Valenciana, la Harvard Divinity School Library, etc.) amb la literatura històrica i mèdica de l'època. A més, el llibre ofereix uns annexos que contenen la carta circular de Josep Torrubia i Josep Solanes, datada a Tolosa el 9 de febrer del 1945, convocant l'Assemblea General de l'Agrupació de Metges Catalans a Tolosa de Llenguadoc; la correspondència entre Joan Comorera i Josep Torrubia i els reportatges en anglés de Julián Antonio Ramírez, futur locutor de Radio París, sobre les necessitats dels refugiats espanyols i sobre la seua visita a l'Hospital Varsòvia.

Editat amb tapes dures, amb una cura exquisida, per la reconeguda editorial Afers, el llibre no sols ofereix una exhaustiva relació de les fonts d'arxius i biblioteques consultades, i una abundant bibliografia crítica. També inclou tres annexos documentals i uns índex onomàstics molt útils, on s'arrepleguen les persones, les entitats i les localitats esmentades. En definitiva, ens trobem davant un llibre fet amb una gran professionalitat, amb un perfeccionisme que permet a través dels esdeveniments de la biografia d'un personatge únic i irrepetible, esbrinar els esdeveniments històrics, els valors i les circumstàncies polítiques de la Catalunya de la II República, la Guerra i la postguerra. Un llibre que fa goig de llegir.

Josep L. Barona